

Sosiale medier for noen eller for alle?

Riitta Hellman, Karde AS
ritta.hellmann@karde.no

Foto: Helene Naustdal Bergsholm.

Innledning

Vi lever i et såkalt informasjonssamfunn. Informasjons- og kommunikasjons-teknologi (ikt) omgir oss. Sosiale medier eller nettsamfunn, som for eksempel Facebook og Twitter, YouTube og Flickr, danner den elektroniske virkeligheten som svært mange normalt fungerende barn, ungdommer og voksne håndterer med den største selvfølgelighet i hverdagen. Vi kommuniserer med hverandre på kryss og tvers av medier fra soloppgang til natten setter inn, ... gjerne midt på natten også. Antall Facebook-profiler er i rask vekst både i Norge og internasjonalt.¹ I 2010 var halve befolkningen innom et nettsamfunn, som Facebook og MySpace i løpet av en uke (Statistisk sentralbyrå 2010). Blant ungdommer når beskjeder venne- og bekjentskapskretsen med «lysets hastighet». Mange voksne dokumenterer sin hverdag ved å laste opp kjappe bilder til Facebook fra hvor enn man befinner seg i: i folkemengden, i stuen, i bussen, på reise. Enhver kan føle «utenforskap» om man blir nødt til å innrømme at man ikke har Facebook-profil. Det er viktig å være med, kommentere hverandres mer eller indre meningsfylte innlegg, og vise seg fram. I dag blir virkeligheten skapt på Facebook.

Har alle det slik? Er alle med? Svaret må bli «neppe». Det er mange grupper i vårt gjennomdigitaliserte samfunn som slettes ikke er med. Eldre mennesker forstår knapt hva nyhetsopplesere mener når de sier at man kan lese mer på «nrk punktum enn o». Det man ikke så lett får øye på er andre grupper som heller ikke «er med». Ett eksempel er mennesker med utviklingshemning. De bruker PC og

mobiltelefon, og har samme behov for tilhørighet, deltakelse og sosial interaksjon som alle andre. Samtidig har de ofte et stort behov for tilrettelegging av sin hverdag. Dette gjelder også ikt og sosiale medier.

Karde AS² har i flere offentlig finansierte forsknings-, utviklings- og forsøksprosjekter arbeidet med mennesker med utviklingshemning og deres bruk av ikt. Disse erfaringene har munnet ut i en rekke aktiviteter som tar sikte på å øke inkluderingen av mennesker med utviklingshemning i det digitale samfunn. Blant annet har Karde arbeidet med tilgjengeliggjøring av ikt, herunder økning av digitale ferdigheter og deltakelse i sosiale medier. I denne artikkelen tar vi for oss utfordringer knyttet til sistnevnte. Vi berører på en kortfattet måte våre erfaringer fra fokusgrupper med pårørende (foreldre, søsken osv.), og reflekterer over hva som skal til for å øke den konkrete inkluderingen på den arenaen som sosiale medier er.

Ikt og personer med utviklingshemning

I prosjektet «Ikt-mestring i dagliglivet»³ ble det gjennomført to fokusgruppeintervjuer om ikt-bruk hos barn og unge med utviklingshemning. I den ene gruppen fortalte pedagoger om deres erfaring i undervisning av elever med utviklingshemning i bruk av ikt. I den andre gruppen fortalte foreldrene om deres barns bruk av ikt. Foreldrene opplever at spesielt de nye sosiale mediene er truende både når det gjelder uønsket innhold. Dette kan for det første dreie seg om reklame, innhold som

forstyrrer eller ikke passer alderen, eller rett og slett vold og annet innhold som oppfattes som skremmende. For det andre kan det være snakk om uønsket kommunikasjon, dvs. kontakt med mennesker som har upassende eller skremmende «nett-adferd», eller mennesker som på en eller annen måte kan misbruke barn. «Vi skrur av YouTube og Facebooken for sikkerhets skyld og sier at det ikke er lov» er en ikke så uvanlig melding fra foreldre.

Både foreldre og lærere forteller om en virkelighet der ungdom med utviklingshemning er svært dyktige brukere av ikt, spesielt mobiltelefonen. De leter etter filmsnutter på YouTube, og de »googler».

Mange ungdommer med utviklingshemning har også «gode hjelpere» blant klassekamerater, søsken og venner.

Forenklet kan en si at de finner fram til det meste. Vi har gjennom prosjektarbeid og foreningsarbeid hørt om svært mange ungdommer med utviklingshemning som bruker spesielt YouTube og Google, men også Facebook.

Personer med utviklingshemning har ofte smalere og dypere interesser enn andre personer på deres egen alder. Slike interesser blir – til en viss grad også av personer med utviklingshemning – dyrket på nettet, enten det handler seg om Idol, Katter, Pirates of the Caribbean, eller

Figur 1. Person med utviklingshemning foran datamaskinen. Bilde er hentet fra nettsidene til Time4Learning⁴ som tilbyr en nivåtilpasset e-læringsplattform i mange fag til barn og unge.

fotballklubben Rosenborg. Man kan søke på Google, se filmsnutter på YouTube, og utveksle synspunkter på Facebook. Nettbaserte dataspill fascinerer, og de kobler sammen unge brukere. Man kan altså være i kontakt med andre mennesker via disse mediene – kjente eller ukjente. I mediene blir man også eksponert for sekundært innhold, slik som reklame. For mennesker med utviklingshemning kan sosiale mediers landskap være utfordrende og gjøre dem ukomfortable og usikre. Problembildet likner nok så mye på det som i er rapportert i tidligere forskning om barnas internettbruk og reklamepåvirkning i medier (Hargrave m.fl. 2009, Heins 2001, Kjørstad 2000, Kjørstad 2005, Livingstone 2002, Wold 2008).

For å være inkludert, for å delta «der det skjer», og for å være som «alle andre», vil mange mennesker med utviklingshemning kunne ha glede av å delta i fora som de nye sosiale medier tilbyr – kanskje ikke der de fleste ferdes, men innenfor skjermede og trygge rammer (Figur 1). Slike rammer finnes ikke i dag. Voksne rundt unge personer med utviklingshemning mangler kunnskaper om håndteringen av de nye sosiale mediene på en slik måte at deres barn og unge kan få lov å delta i disse areaene på tilnærmet lik linje med andre i deres aldersgrupper. Foreldre til personer med utviklingshemning er som foreldre flest (Datatilsynet 2011).

Universell utforming og sosiale medier

En annen barriere som brukere med utviklingshemning, på lik linje med andre brukere med redusert funksjonsevne, møter, er lav eller dårlig *tilgjengelighet*.

Tilgjengelighet av ikt betyr at systemer og tjenester er lagt til rette for bruk for alle, inkludert personer med funksjonshemninger. Denne målsettingen er bl.a. lagt til grunn i den nye diskriminerings- og likestillingsloven som også gjelder ikt (Lovdata 2008). Universell utforming (uu) betyr at produkter, omgivelser, programmer og tjenester, byggverk og uteområder i alminnelig bruk skal utformes slik at alle mennesker kan bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig, uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler. Prinsippene er omfattende med definisjoner og retningslinjer for anvendelse. Nedenfor gjengis kun de sju prinsippene samt definisjonen:

1. *Like muligheter for bruk*: Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter.
2. *Fleksibel i bruk*: Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter.
3. *Enkel og intuitiv i bruk*: Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.
4. *Forståelig informasjon*: Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte, uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter.
5. *Toleranse for feil*: Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, eller minimaliserer utilsiktede handlinger.
6. *Lav fysisk anstrengelse*: Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.

7. Størrelse og plass for tilgang og bruk:

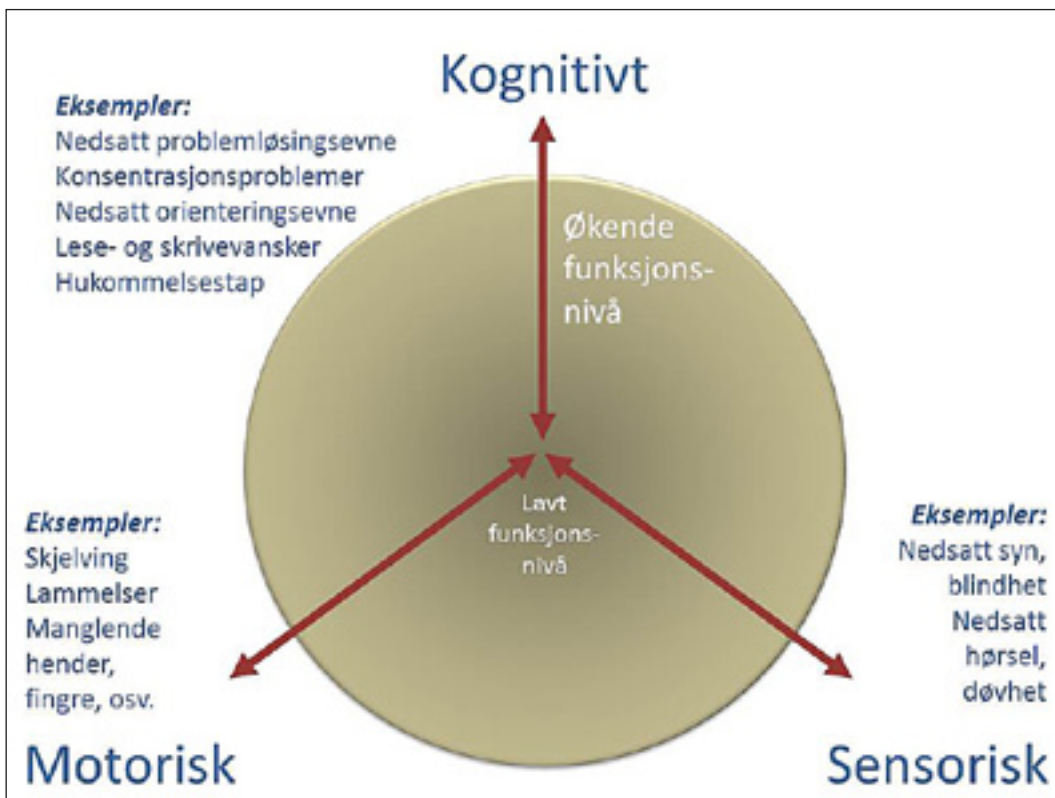
Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppsstilling eller mobilitet. (Andersen 2003)

Disse prinsippene gjelder også utforming av ikt og herunder sosiale medier. En enkel sammenligning av disse prinsippene mot f.eks. brukergrensesnittet til Facebook gir en indikasjon om hvor lav tilgjengeligheten faktisk er for mennesker med redusert funksjonsevne. Spesielt mennesker med kognitive funksjonshemninger kan opp-

leve høye brukerterskler. Med kognitive funksjonshemninger (Figur 2) menes problemer med for eksempel orienteringsevne, hukommelse, læring (lese- og skrivevansker), problemløsning, konsentrasjon og lignende (Web Accessibility in Mind 2009-2011).

Målsettingen om inkludering av mennesker med redusert funksjonsevne har blitt omtalt i en rekke utredninger og policy-dokumenter (Sosial- og helsedepartementet 2001, Sosialdepartementet 2003, Fornyings- og administrasjonsdepartementet 2006). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011) har

Figur 2. Funksjonsnedsettelse kan forstås som en kombinasjon av funksjonsnivå langs tre akser: den kognitive, sensoriske og motoriske dimensjon.

nylig konkretisert inkluderingsambisjonen i et plandokument som peker på områder der mennesker med utviklingshemning har største barrierer. Til tross for økt bevissthet og lovfestede rettigheter har mennesker med utviklingshemning mange utfordringer innenfor de fleste samfunnsområder hva inkludering og likestilling angår.

Ikt generelt og sosiale medier spesielt utfordrer likestillingen innenfor informasjonssamfunnet. To ferske rapporter gjør eksplisitt rede for dette. Som en del av «Nettborger»-prosjektet⁵ ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant 101 funksjonshemmede mennesker. Rapporten viser at sosiale medier har svært mange tilgjengelighetsproblemer innenfor alle relevante tilgjengelighetsområder (Tollefsen m.fl. 2011). En svensk undersøkelse viser det samme og rapporten derfra sier at alle sosiale medier som inngikk i undersøkelsen (bl.a. Facebook, YouTube, Flickr, MySpace og Twitter) hadde tilgjengelighetsproblemer. Rapporten konkluderer med at *«I dagsläget kan inget av de undersökta sociala medierna rekommenderas ur ett tillgänglighetsperspektiv»* (Cederbom m.fl. 2011).

Hva kan gjøres i praksis?

Tilpassede veiledere

Det finnes en vesentlig forskningsbasert kunnskapsbase om normalt fungerende barn som brukere og forbrukere av internett. Eksempler er de tidligere refererte arbeidene til Hargrave (2009), Livingstone (2002), Kjørstad (2000, 2005), Heins (2001) og Wold (2008). Det finnes også planverk og tiltakslistor om internett og

barn. Allerede i 2001 ble det utarbeidet en handlingsplan for at barn og foreldre skulle kunne bruke internett med større sikkerhet (Barne- og familiedepartementet 2001). Denne planen hadde fokus på det ulovlige, og på muligheter til å lovregulere innhold på internett. Det finnes også en rekke «nettvett»-råd til både barn, ungdommer og foreldre, f.eks. av Medietilsynet⁶, Redd Barna,⁷ NorSIS⁸ (Norsk senter for informasjonssikring), og Post- og teletilsynet (2011). I tillegg finnes nettsider som er direkte rettet mot barn og ungdom, og som gjør et forsøk på å snakke deres språk, slik som ung.no⁹ og dubestemmer.no¹⁰. Disse «reglene» er rettet mot normalt fungerende barn, ungdommer og deres foreldre, og de er innholdsmessig utilstrekkelige for personer med utviklingshemning i den nye verdenen av sosiale medier. Tilretteleggingsbehovene for personer med utviklingshemning er som regel ikke tatt hensyn til i veiledninger. Det er m.a.o. stort behov for ny kunnskap om konkrete råd om de nye sosiale medier for svake brukergrupper.

I Finland har Förbundet Utvecklingsstörning¹¹ produsert et hefte med nettreger for mennesker med utviklingshemning (Ilmonen 2008). Dette heftet gjelder kun vanlig e-post, og er i grunn velkjente råd skrevet om til lettlest språk. Heftet er et utmerket eksempel innenfor sitt område på hvordan veiledere kan utformes for spesiell målgrupper. Vår anbefaling, basert på prosjektet «Jeg vil også være med»¹² har vært å produsere forskningsbaserte, velbegrunnede og utprøvde retningslinjer¹³ for både foreldre og barn og unge med

utviklingshemming om hyggelig, inkluderende, trygg og fornuftig bruk av sosiale medier.

Slike retningslinjer er ikke statiske dokumenter, men de må oppdateres løpende for å reflektere endringer i sosiale medier. De bør også ta seg av flere aspekter av det å delta i sosiale medier eller nett-samfunn på en trygg måte. Dette vil innebære oppdaterte råd i om hvert fall følgende temaer:

- (a) Personverninnstillinger både i nettleser, søkemotor og selve det aktuelle sosiale mediet, samt
- (b) mer tradisjonelle nettvett- eller nettetikettereregler som på en enkel måte forteller hva som er «greit», og hva man ikke bør gjøre (jf. tidligere referanser til råd om nettbruk).

Personvern handler om at en person skal kunne bestemme hva andre skal få vite om hans eller hennes egne personlige forhold (Teknologirådet 2005). I forbindelse med sosiale medier gjelder dette frivillig eller ufrivillig utlevering av personlig informasjon og det man kan finne ut av og eventuelt misbruke. Når det gjelder mennesker med utviklingshemning vil anbefalingene måtte være svært enkle, og basert på at i vanskelige situasjoner må brukeren typisk kontakte en voksen eller en annen støtteperson. Personverninnstillingene bør på grunn av kompleksiteten være rettet mot pårørende, mens nettvett- eller nettetikettereregler bør finnes for både primærbrukeren og pårørende. Pårørende trenger en mer grundig innføring i temaene, og en konkret veiledning om personverninnstillinger, disses rekkevidde,

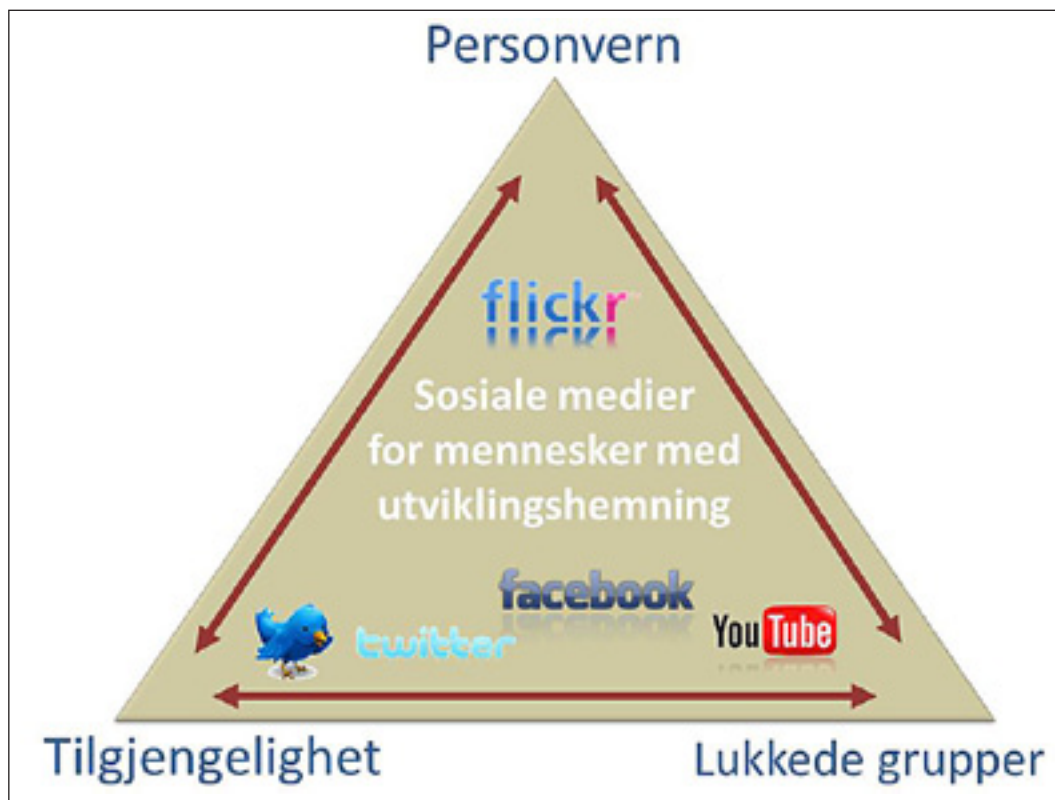
virkemåte og hvor de kan søke hjelp om de ikke kan svare på ungdommenes spørsmål.

Tilgjengelige sosiale medier

Tilgjengelighet er nøkkelen til en god brukeropplevelse uavhengig av hvem brukeren er. Tilgjengelighet kan karakteriseres som egenskaper som gjør at systemet eller tjenesten er lett å bruke også for brukergrupper med redusert funksjonsevne eller behov for tilrettelegging. Både innholdet og funksjonaliteten skal være utformet for å møte prinsippene for universell utforming.

Tilgjengelighetsdesign er eget fagområde, og det finnes mengder av retningslinjer og standarder for f.eks. utforming av tilgjengelige nettsider (World Wide Web Consortium 2008). I praksis vil dette bety slike egenskaper som: visuell klarhet, lettlest språk, fravær av distraherende innhold slik som reklame¹⁴, dekorative eller bevegende elementer, tydelige kontraster, adgang til stor nok tekst, organisering og formattering av innhold slik at de egner seg for hjelpemidler slik som leseleser og syntetisk tale, teksting av visuelle elementer og lenker, logisk og ryddig navigering, feilmeldinger og lignende i klarspråk, gode hjelpefunksjoner, konvensjonell plassering av informasjon og funksjoner slik som menyer, søkefelt og kontaktinformasjon, stabilitet av grunnleggende utforming, osv. Dette er en forenklet framstilling av tilgjengelighetskrav, men gir likevel en indikasjon på hvor langt unna god tilgjengelighet f.eks. Facebook er.

Neste spørsmål blir følgelig om det er mulig å gjøre noe med sosiale mediers

Figur 3. Samspill mellom personvernkompetanse, tilgjengelig utforming av sosiale medier og opprettelse av lukkede grupper vil kunne øke bruken av sosiale medier i målgruppen.

«utilgjengelighet». Til en viss grad er det det, men dette krever teknologisk innsikt. Det er mulig å «programmere» på Facebook¹⁵ og slik utforme dette sosiale mediet noe. Man kan velge inn, og velge bort, elementer og skape et mer tilpasset sosialt medium. Det er imidlertid ikke slik at egen programmering øker tilgjengeligheten vesentlig. En annen angrepsvinkel er å ta i bruk andre sosiale medier enn de som har dårlig tilgjengelighet. Et nærliggende eksempel er Origo¹⁶ fra Norge, eller Open Source-plattformen Elgg¹⁷ som tilbyr elementer som kan benyttes i utvikling av et sosialt medium. Førstnevnte er klar til

bruk, mens sistnevnte krever teknisk ekspertise om konstruksjon av mediet. Budskapet er at man ikke er bundet til Facebook, eller andre utilgjengelige sosiale medier, men det er både teknisk og praktisk mulig å etablere alternative løsninger for mennesker med behov for høy tilgjengelighet og tilrettelegging.

Egne arenaer

Opprettelsen av lukkede grupper vil være et viktig tiltak for å muliggjøre deltakelse av personer med utviklingshemning i sosiale medier. Den visuelle utformingen av slike grupper bør være svært enkel, og

de bør være reklamefrie. Dette vil i grunn være en relativt enkel oppgave teknisk sett. De fleste medier tillater lukkede grupper. For disse vil kravene om tilgjengelighet og personvern, slik presentert i avsnittene ovenfor, være avgjørende. Utfordringen vil være organiseringen og vedlikehold av grupper, og det vil kreve en redaktør eller administrator som bl.a. må sørge for at innleggene er akseptable. Her inngår overvåking av innhold som kan virke støtende eller som er for personlig. For mennesker med utviklingshemning kan sosialt akseptabel adferd ofte være en utfordring, og både kjærlighetserklæringer og innlegg som inneholder sinne eller frustrasjon vil kunne forekomme. Tilsvarende vil gjelde om det er mulig å laste opp bilder.

Lukkede grupper der kun venner, men ikke venners venner kan se informasjonen¹⁸ vil, til tross for utfordringene knyttet til redaksjonelt arbeid og annen administrasjon, nettopp kunne være et svar på behovet for dyrking av smale interesser, interaksjon med likesinnede, og vil kunne fungere godt for personer som ikke er så flinke til å skrive mye eller korrekt. Når det gjelder opprettelsen og vedlikeholdet av slike grupper, peker pårørendeforeninger (f.eks. Ups and Downs¹⁹) og nasjonale og lokale forbund (f.eks. Norsk Forbund for Utviklingshemmede²⁰) seg ut som naturlige kandidater til å håndtere denne oppgaven. I regi av nasjonale forbund, og støttet av deres informasjonsvirksomhet, vil sosiale nettverk kunne strekke seg over hele landet. Slik vil også mennesker med utviklingshemning kunne få flere venner,

interagere sosialt innenfor en bredere krets enn hva de ofte ellers gjør i hverdagen, og således bli litt mer inkludert i informasjonssamfunnet og sosiale mediers univers.

Konklusjon

Vi har ovenfor gjort rede for utfordringer som er knyttet til personer med utviklingshemning og deres manglende bruk av sosiale medier. Ønsket er der, og motivasjonen er ofte på topp. Det er kanskje foreldre og støtteapparatet som står i veien. Denne observasjonen er resultat av vår praktisk-empirisk arbeid i en rekke prosjekter som på ulike måter handler om mennesker med utviklingshemning og ikt. Vi har pekt på tre muligheter som knytter seg til sosiale medier og denne målgruppen. De er: bedre kunnskaper om personvern og nettvett for både personer med utviklingshemning og deres pårørende, økt tilgjengelighet av sosiale medier, og til slutt opprettelse av lukkede grupper i ulike sosiale medier med fokus på interesseområdene til personer med utviklingshemning. Samspill mellom disse tre vil kunne øke bruken i målgruppen og aksept hos pårørende (Figur 3). Trygge pårørende vil føre til tryggere bruk for ungdommene om de vil være i stand til å hjelpe og følge opp ungdommene på en god måte. De vil også være i stand til å bedre tilpasse ikt-omgivelsen med personverninnstillinger og filtrering av søk, og til å bruke «foreldrefunksjoner» på maskinene ungdommer bruker. •••

Referanser

- Andersen, Randi Røed (2003): «Universell utforming over alt!» i Sosial- og helsedirektoratet (red.): *Planlegging og utforming av uteområder, bygninger, transport og produkter for alle*. Artikkelsamling. S. 11-25.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011): «*Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres! Informasjons- og utviklingsprogram 2010–2013*». Hentet fra: http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2010/info_og_utvikl_program_210_2013.pdf, 27.9.2011.
- Barne- og familiedepartementet (2011): «*Barn, unge og Internett. Tiltaksplan*». Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2001/0014/ddd/pdfv/136845-internettvern.pdf>, 28.9.2011.
- Cederbom, Andreas, Sara Bryde og Joakim Lundberg (2011): «*Tillgänglighetsgranskning av Sociala medier*». FunkaNU: Stockholm. Hentet fra: <http://www.funkanu.se/PageFiles/5992/Tillganglighetsgranskning-av-Sociala-medier-2011.pdf>, 27.9.2011.
- Datatilsynet (2011): «*Netter er foreldres blindsoner*». Hentet fra: http://www.datatilsynet.no/templates/Page_3664.aspx 25.9.2011.
- Fornyings- og administrasjonsdepartementet (2006): «*St.meld. nr. 17 (2006-2007): Eit informasjonsamfunn for alle*». Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20062007/017/PDFS/STM200620070017000DDDDPDFS.pdf>, 10.9.2011.
- Hargrave, Andrea og Sonia Livingstone (2009): «*Harm and Offence in Media Content. A Review of the Evidence*». Chicago: Intellect Ltd.
- Heins Marjorie (2001): «*Not in front of the Children: «Indecency,» Censorship and the Innocence of Youth*». New York: Hill & Wang.
- Ilmonen, Petri (2008): «*Nettietiketti: Internetin käyttäytymissäännöt selkokielellä*». Helsingfors: Oppimateriaalikeskus Opikie. (»Nettietikette: Oppførselsregler for Internett i klarspråk»). På finsk.)
- Kjørstad, Ingrid (2000): «*Barn og Internett-reklame. En studie av 12-åringers forståelse og kunnskaper om reklame på Internett*». Rapport nr. 7-2000. Statens institutt for forbruksforskning.
- Kjørstad Ingrid (2005): «*Skummelt Gøy! En kvalitativ studie av hva barn opplever som skummelt ved tv- og dataspill*». Oppdragsrapport nr. 1-2005, Statens institutt for forbruksforskning.
- Livingstone, Sonia (2002): «*Young People and New Media*». London: Sage Publications.
- Lorentzen, Eirin (2008): «*Psykisk utviklingshemming – hvordan stilles diagnosen?*» i *Tidsskrift for den Norske Legeforening*, nr. 128. S. 201-202.
- Lovdata (2008): «*Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)*». Hentet fra: <http://www.lovdata.no/all/hl-20080620-042.html>, 28.9.2011.
- Post- og teletilsynet (2011): «*Barn og unge på nett*», Hentet fra: http://www.nettvett.no/ikbViewer/Content/131100/Barn_og_unge_pa_netts.pdf, (26.9.2011).
- Sosial- og helsedepartementet (2001): «*Fra bruker til borger. En strategi for nedbygging av funksjonsbemmende barrierer*». NoU 2001: 22. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20012001/022/PDFA/NOU200120010022000DDDDPDFA.pdf>, 25.9.2011.
- Sosialdepartementet (2003): «*St.meld. nr. 40 (2002–2003): Nedbygging av funksjonsbemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne*». Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/040/PDFS/STM200220030040000DDDDPDFS.pdf>, 25.9.2011.

- Statistisk sentralbyrå (2011): «*Norsk mediebarometer 2010*». Hentet fra <http://www.ssb.no/vis/emner/07/02/30/medie/art-2011-03-31-01.html>, 25.9.2011.
- Teknologirådet (2005): «*Hva er personvern?*». Hentet fra: <http://www.teknologiradet.no/FullStory.aspx?m=72&amid=486>, 25.9.2011.
- Tollefsen, Morten, Øystein Dale, Mosken Berg og Roar Nordby (2011): «*På nett! Et notat om funksjonshemmede og bruk av sosiale medier*». Oslo: MediaLT. Hentet fra: http://www.medialt.no/rapport/status_sosiale_medier_2010.pdf 27.10.2011
- Web Accessibility in Mind – WebAIM – (2009-2011): «*Cognitive disabilities*». Hentet fra <http://webaim.org/articles/cognitive/> 20.9.2011.
- Wold, Thomas (2008): «*Tilsyn og tilretteleggelse: Kontroll av barn og unges internettbruk*», i *Norsk medietidsskrift*, årg. 15, nr. 2. S. 105-122.
- World Wide Web Consortium (2008): «*Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0*». Hentet fra: <http://www.w3.org/TR/WCAG/>, 28.9.2011.

Noter

- 1) Tilgang: <http://www.facebook.com/press/info.php?statistics>, (25.9.2011).
- 2) Norsk FoU- og innovasjonsbedrift. Tilgang: <http://www.karde.no>, (25.9.2012).
- 3) Finansiert av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering og gjennomført av forfatter i samarbeid Norsk Forbund for Utviklingshemmede. Tilgang: http://www.karde.no/MESTRING_norsk.html, (27.9.2011).
- 4) Bilde hentet fra: <http://www.time4learning.com/images/nev%20smaller.jpg>, (26.9.20011).
- 5) Tilgang: <http://www.medialt.no/nettborger/951.aspx>, (27.9.2011).
- 6) Tilgang: <http://www.medietilsynet.no/no/Trygg-bruk>, (27.9.2011).
- 7) Tilgang: <http://nettvett.reddbarna.no/>, (27.9.2011).
- 8) Tilgang: http://norsis.no/veiledninger/Foreldre_og_barn, (27.9.2011).
- 9) Tilgang: <http://www.ung.no/nettvett/>, (27.9.2011).
- 10) Tilgang: <http://www.dubestemmer.no/>, (27.9.2011).
- 11) Tilgang: <http://www.kehitysvammaliitto.fi/sv/>, (27.9.2011).
- 12) Finansiert av Rådet for anvendt medieforskning (RAM) og gjennomført av Karde AS. Tilgang: http://www.karde.no/BLI_MED_norsk.html, (27.9.2011).
- 13) Tilgang til retningslinjene: http://www.karde.no/BLI_MED_norsk.html, (27.9.2011).
- 14) Det er mulig å laste ned tillegg til f.eks. Firefox-nettleser som fjerner reklame og andre forstyrrende elementer
- 15) Facebook Developers. Tilgang: <http://developers.facebook.com/>, (28.9.2011).
- 16) Tilgang: <http://origo.no/-/site/about>, (28.9.2011).
- 17) Tilgang: <http://elgg.org/>, (28.9.2011).
- 18) Dette kan gjøres ved hjelp av personverninnstillinger.
- 19) Tilgang: <http://www.upsanddowns.no/>, (28.9.2011).
- 20) Tilgang: <http://www.nfunorge.org/>, (23.9.2011).